

Socialstyrelsen
socialstyrelsen@socialstyrelsen.se
Dnr: 4.1-37013/2021

Socialstyrelsens förslag till nya föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer

Länstyrelsen Östergötland är som helhet positiva till de nya föreskrifterna. I synnerhet avseende den nya dispositionen i de nya föreskrifterna som gör texten lättillgänglig, överskådlig och tydlig. En redogörelse med synpunkter och förslag till ändringar görs nedan med fokus på innehåll utifrån de båda skrifternas inverkan på personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Vid förslag till justeringar, kursiveras tillägg i texten och understryks.

Länstyrelsen Östergötland:

- tycker att man bör förtydliga alla delar inom den nationella strategin att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Det kan finnas en risk att endast använda begreppet *Våld i nära relationer* då det kan osynliggöra andra områden, till exempel prostitution och människohandel och hedersrelaterat våld och förtryck.
- Önskar ett förtydligande om socialnämndens ansvar till stöd för våldsutsatta kvinnor som söker stöd och skydd, att erbjudas stöd i sin omsorg om sina barn under den akuta uppbrottsfasen.
- önskar ett tillägg avseende skrivningar om kompetens kring våld, även ska omfatta kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck.
- välkomnar ett förtydligande av att riskbedömningar behöver uppdateras kontinuerligt. Vi saknar dock en skrivning om att det riskbedömningsinstrument som väljs behöver vara anpassat efter problematiken.
- välkomnar att insatser till våldsutövare ska föregås av riskbedömning, och att hänsyn ska tas till våldsutövarens individuella mottaglighet och risken för återfall. Vi saknar ett förtydligande av att hänsyn även ska tas till våldsutövarens inställning till våldet. Vi önskar att i skrivningen inkludera hedersrelaterat våld och förtryck.
- vill uttrycka farhågor för att bestämmelsen i 6 kap. 1 § andra stycket SOSFS 2014:4 inte kommer att föras över till den nya författningen.
- välkomnar en tydligare skrivning för att möjliggöra för barn att prata i enrum med en vårdgivare och att skrivelse om samtycke tas bort. Vi hade önskat att den nya författningen hade givit verktyg att i större utsträckning kunna prata med barn enskilt.

- ser en risk med att bestämmelsen ersätts med en hänvisning till 11 kap. 1 § SoL utifrån att våld inte nämns specifik i lagrummet. Då förslaget i föreskriften innebär en omformulering från "ska" inleda utredning vid våld mot barn till ett "bör" ser vi en risk att våldet inte utreds eller osynliggörs på nytt.
- välkomnar tydligheten i att våldsutövande barn ska beredas möjlighet till stöd.
- motsätter sig förslaget att en utredning av hur den våldsutsattas nätverk ser ut inte kommer att föras över till kapitlet om våldsutsatta barn.

Inledning

Länsstyrelsen ser behov av en djupare diskussion och tydliggörande i konsekvensutredningen, samt i de allmänna råden, när det gäller våldsutsatta kvinnor som flyr från våldet och söker samhällets hjälp och skydd för sig och sina barn. Föreskrifterna och allmänna råden behöver signalera och förtydliga till socialnämnden, att det är av vikt att den ger förutsättningar för den utsatte vuxne att klara av och hantera uppbrottsprocessen och samtidigt vara en tillräcklig förälder med en god omsorgsförmåga i den akuta situationen. På så vis förstärks även barnrättsperspektivet och barnets behov av trygghet. En våldsutsatt kvinna är den närmsta anknytningsperson till de drabbade barnen samtidigt som hon är förälder som behöver ses som skyddsperson då hon tagit ansvar för sina barn för att skydda dem från våld och förtryck. Det spelar roll hur föreskrifter och allmänna råd presenteras och paketeras för att sedan tolkas. Vill Socialstyrelsen fördjupa sig mer hänvisar vi till vårt tidigare remissvar: **Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn på skyddat boende SOU 2017:112** Dnr: S2018/00682/FST

Socialstyrelsens förslag till föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer

1 kap. Inledande bestämmelser

Begreppsförklaringar

Länsstyrelsen Östergötland tycker att man bör förtydliga alla delar inom den nationella strategin att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. I mäns våld mot kvinnor ingår våld i nära relationer, prostitution och människohandel samt hedersrelaterat våld och förtryck. Detta är även det begrepp som används i andra styrande nationella dokument. Det kan finnas en risk att endast använda begreppet *Våld i nära relationer* då det kan osynliggöra grundorsakerna till sambandet mellan våld och rådande patriarkala maktstrukturer samtidigt som det kan osynliggöra andra områden inom mäns våld mot kvinnor, till exempel prostitution och människohandel och hedersrelaterat våld och förtryck. Länsstyrelsen anser att man bör förtydliga begreppet våld då det ofta leder tanken till fysiskt våld, men kan också vara psykiskt, socialt, materiellt, digitalt, sexuellt, ekonomiskt, latent och försummelse. Personer som i den aktuella situationen inte är utsatta för fysiskt våld kan fara illa av att andra typer av våld kvarstår. Vidare kan det finnas allvarliga risker för den utsatte som snabbt kan aktiveras om den utsatte bryter mot normer, regler och förväntningar.

SOCIALTJÄNST

3 kap. Kompetens för uppgifter inom socialtjänsten

Kompetens hos personalen enligt 3 kap. 3 § andra stycket SoL

Handläggning och uppföljning

Allmänna råd

Länsstyrelsen önskar ett tillägg avseende skrivningar om kompetens kring våld att detta även ska omfatta kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck. NKT önskar betona vikten av att kompetens hos personalen i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck kan vara avgörande i utfallet vid bedömning, hantering och stödinsatser för den som är utsatt.

Exempel:

Allmänna råd

Den personal som arbetar med handläggning och uppföljning av alla slags ärenden som gäller enskilda enligt socialtjänstlagen (2001:453) bör ha kunskap om våld och andra övergrepp samt hedersrelaterat våld och förtryck av eller mot närstående samt ha förmåga att omsätta kunskapen i det praktiska arbetet.

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

7 kap. Hälso- och sjukvårdens ansvar

Kunskap hos personalen enligt 5 kap. 2 § HSL

Allmänna råd

Länsstyrelsen önskar ett tillägg avseende skrivningar om kompetens kring våld hos vårdgivare, även ska omfatta kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck. Detta för att betona vikten av att kompetens hos personalen i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck kan vara avgörande i utfallet vid bedömning, hantering och stödinsatser för den som är utsatt.

Exempel:

Allmänna råd

Vårdgivaren bör se till att personalen i verksamheten har kunskap om våld och andra övergrepp samt hedersrelaterat våld och förtryck av eller mot närstående för att kunna ge god vård samt har förmåga att omsätta kunskapen i det praktiska arbetet.

TANDVÅRD

8 kap. Tandvårdens ansvar

Kunskap hos personalen enligt 4 a § tandvårdslagen

Allmänna råd

Länstyrelsen önskar ett tillägg avseende skrivningar om kompetens kring våld hos vårdgivare att detta även ska omfatta kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck. Detta för att betona vikten av att kompetens hos personalen i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck kan vara avgörande i utfallet vid bedömning, hantering och stödinsatser för den som är utsatt.

Exempel:

Allmänna råd

Vårdgivaren bör se till att personalen i verksamheten har kunskap om våld och andra övergrepp samt hedersrelaterat våld och förtryck av eller mot närstående för att kunna ge god tandvård samt har förmåga att omsätta kunskapen i det praktiska arbetet.

Konsekvensutredning – förslag till nya föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer

Socialstyrelsens förslag till nya föreskrifter och allmänna råd

2.1 I konsekvensutredningen beskrivs på flera platser vikten av att både förebygga att våld uppstår samt att förhindra att våld upprepas. I föreskrifterna och de allmänna råden saknas formuleringar som tar fokus på det som i konsekvensutredningen uppfattas menas med förebyggande arbete och istället fokuserar på att förhindra upprepning. Risken kan vara att det förebyggande arbetet kan komma att prioriteras ned och eventuellt utebli. Att beskriva och tydliggöra distinktionen mellan att förebygga att våld uppstår och att förhindra att det upprepas kan bidra till att det förebyggande arbetet tillskrivs större vikt och kan främja att barn, unga och vuxna får ett likvärdigt stöd oavsett var i landet behovet uppstår.

2.2.3 Socialnämndens arbete med personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp

I de allmänna råden ingår stödsamtal, information om våld och andra övergrepp, påverkans- och behandlingsinsatser, stöd i föräldraskap, stöd vid sociala problem med bland annat missbruk, ekonomi, bostad och arbete samt hjälp vid kontakt med hälso- och sjukvården.

Det kan finnas behov av ett förtydligande av hur insatserna ovan ska genomföras. Insatser till våldsutövare är viktiga för att bland annat minska risker för fortsatt våldsutövning mot partnern, barn eller annan anhörig. De föreslagna insatserna behöver ses i relation till den våldsutsatta och dess eventuella barn som bevittnat eller utsatts för våld. Utgångspunkten är

att det behövs ett särskilt förtydligande kring fördelning av resurser där ovan hjälp/insatser, om de sker snabbare och utan eftertanke, kan skada tilliten och förtroendet till myndigheterna i den våldsutsattas ögon. Länsstyrelsen saknar en djupare diskussion kring förhållandet i eventuella risker som kan förstärka eventuellt trauma hos den våldsutsatta. Exempelvis när en våldsutsatt flyr med sina barn till skyddat boende. Parallellt med detta upplever hon att den som utsatt henne för våld och övergrepp får eventuellt mer hjälp med ekonomi, boende, arbete med mera. Här är det av största vikt att föra en diskussion om brottsoffrets upplevelser, perspektiv och uppfattning, samt hur insatserna samordnas till den våldsutsatta och våldsutövare.

Sedan ser vi en risk med ovan exempel på sårbarheter eller problem, som konsekvensutredningen tar upp utifrån befintlig forskning om våldsutövare. Detta kan leda till stereotypa föreställningar om vilka män det är som utövar våld då även forskning visar att de finns i alla samhällsklasser. Men det kan vara så att dessa våldsutövande män finns i det övre skiktet av samhället, där uppbrott kan ske utan samhällets insyn. Att i detalj definiera dessa kan vara direkt missvisande för professionen, men även för var resurser ska tilldelas. Även här inom partnervåld behöver det inte alltid finnas uttryck som missbruk, separation, eller sociala problem som är synliga, utan våldet kan förekomma oberoende om dessa förekommer eller är synliga för världen utanför. Vi menar att det förekommer en förhöjd risk i detta sammanhang, då samhället har svårare att upptäcka utsattheten och våldet kan fortsätta och eskalera vid partnervåld.

När det gäller hedersrelaterat våld och förtryck önskar Länsstyrelsen ett tillägg avseende skrivningen om de allmänna råden för att inkludera hedersrelaterat våld och förtryck. Det är av vikt att vid sidan av en hedersproblematik hos våldsutövaren, att på samma sätt som ovan identifiera andra eventuella individuella riskfaktorer som kan finnas hos våldsutövaren, och som kan öka risken för upprepat våld. Mot bakgrund av tidigare resonemang kring stereotypa föreställningar om våldsutövare önskar vi föra samma resonemang inom denna problematik. Det är viktigt att ta hänsyn till faktorer inom en hederskontext, exempelvis de förhöjda risker som kan finnas för de våldsutsatta samt våldsutövarens inställning till våldet. Vidare är det lika viktigt att kartlägga andra riskfaktorer så som det beskrivs i de allmänna råden för att förhindra upprepat våld.

Allmänna råd

I de allmänna råden ingår stödsamtal, information om våld och andra övergrepp, påverkans- och behandlingsinsatser, stöd i föräldraskap, stöd vid sociala problem med bland annat missbruk, ekonomi, bostad och arbete samt hjälp vid kontakt med hälso- och sjukvården.

Exempel:

2.2.3 Socialnämndens arbete med personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp **samt hedersrelaterat våld och förtryck.**

Det finns även faktorer inom en hederskontext som har liknande uttryck och förekommer oberoende av missbruk, separation, relationella problem eller en instabil situation på arbetsmarknaden (s.5). Dessa ses i en hederskontext som försvårande omständigheter som kan peka på en förhöjd risk för den utsatte.

Länsstyrelsen välkomnar att insatser till våldsutövare ska föregås av riskbedömning, och att hänsyn ska tas till våldsutövarens individuella mottaglighet och risken för återfall. Vi saknar ett förtydligande av att hänsyn även ska tas till våldsutövarens inställning till våldet (s 5).

Nationella kompetensteamets erfarenhet om att många våldsutövare samtycker till behandlande insatser för att förkorta eller avsluta en placering av barn, detta trots att de varken erkänt våldet, tagit på sig ansvaret för konflikterna i hemmet och inte heller visat på en önskan att förändras. Det är därmed av största vikt att förövarens inställning till våldet har en avgörande betydelse för om/vilka stödinsatser till förövarna är möjliga.

2.2.5 Socialnämndens utredningar och riskbedömningar avseende våldsutsatta vuxna

Länstyrelsen Östergötland välkomnar ett förtydligande av att riskbedömningar behöver uppdateras kontinuerligt. Vi saknar dock en skrivning om att det riskbedömningsinstrument som används behöver vara anpassat efter problematiken. Nationella kompetensteamet möter verksamheter som gör FREDA på personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, vilket riskerar att ge felaktiga resultat om den faktiska utsattheten.

2.2.6 Socialnämndens utredningar och riskbedömningar avseende barn som kan ha utsatts för eller bevittnat våld

2.2.6.1 Utredningar av barn

Länstyrelsen vill uttrycka farhågor för att bestämmelsen i 6 kap. 1 § andra stycket SOSFS 2014:4 inte kommer att föras över till den nya författningen. NKT menar att det förtydligande som bestämmelsen i sin nuvarande utformning ger uttryck för undanröjer risker för godtyckliga utredningar. Vidare menar NKT att de ställningstaganden som bestämmelsen uppmanar till i sig utgör en form av riskbedömning vars motsvarighet saknas i 11 kap. 1 § första stycket SoL.

2.2.6.2 Riskbedömning avseende barn

Länstyrelsen motsätter sig förslaget att en utredning av hur den våldsutsattas nätverk ser ut inte kommer att föras över till kapitlet om våldsutsatta barn. Motiveringen om att en utredning av nätverket ofta ingår i en utredning stämmer inte med den erfarenhet som innehas av Nationella kompetensteamet. Erfarenheten pekar snarare på att ordentliga nätverksutredningar saknas, och i den mån de finns rör det sig snarare om en beskrivning av nätverket. I ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck är nätverket och dess inverkan på den utsatte helt centralt och har stor betydelse, inte bara avseende den fysiska säkerheten utan också i förståelsen och i förlängningen planeringen av vård, stöd och rehabilitering på lång sikt. Nationella kompetensteamet önskar ett förtydligande gällande vikten av att noggrant utreda nätverket och dess betydelse för barnet i den aktuella och i den långsiktiga situationen.

2.2.10 Hälso- och sjukvårdens ansvar att uppmärksamma och ge adekvat vård och omvårdnad till barn

Nationella kompetensteamet välkomnar en tydligare skrivning för att möjliggöra för barn att prata i enrum med en vårdgivare och att skrivelse om samtycke tas bort. Vidare en önskan om att den nya författningen hade givit verktyg att i större utsträckning kunna prata med barn enskilt. Detta då i synnerhet barn utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck ofta är kontrollerade och begränsade rumsligt och sällan ensamma med sin vårdgivare. En särskilt

sårbar grupp är barn med funktionsnedsättning som lever i en hederskontext, dessa barn har få kontaktytor med vårdgivare utanför familjen.

Länsstyrelsen ser dessutom att bredden i begreppet risk skulle kunna urholka intentionen med ändringen så som det beskrivs i konsekvensutredningen 2.2.10 stycke 4. *Ett exempel på ett sådant förtydligande skulle kunna vara konkret risk.*

Ett sådant förtydligande ställer större krav på att det finns kunskap och rutiner i aktuell verksamhet och att det behöver göras ett aktivt ställningstagande om frågan inte ska ställas.

5.1 Socialnämndens utredningar och riskbedömningar

Länsstyrelsen ser en risk med att bestämmelsen ersätts med en hänvisning till 11 kap. 1 § SoL utifrån att våld inte nämns specifik i lagrummet. Då förslaget i föreskriften innebär en omformulering från ”ska” inleda utredning vid våld mot barn till ett ”bör” ser vi en risk att våldet inte utreds eller osynliggörs på nytt.

5.2 Att ställa frågor om våld

Som tidigare nämns saknar Länsstyrelsen Östergötland en beskrivning av begreppet våld. Våld kan vara fysiskt, men också psykiskt, socialt, materiellt, digitalt, sexuellt, ekonomiskt, latent och försummelse. Det är inte alltid våldsutsatta uppfattar detta som våld och behöver därför få frågor även om det för att bättre kunna få en bild av deras situation. För vissa som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck kan det fysiska våldet saknas, men flera av de andra våldsuttrycken samverkar för att begränsa individens livsutrymme. Länsstyrelsen vill också lyfta fram vikten av att riskbedömning görs även utifrån eget våldsutövande hos barnet, utifrån tidig upptäckt och tidiga insatser.

5.4 Barn som våldsutövare

Länsstyrelsen Östergötland välkomnar tydligheten i att våldsutövande barn ska beredas möjlighet till stöd. Det är av stor vikt att ha i åtanke att våldsutövande barn kan vara offer samtidigt, eller själva ha utsatts för våld och övergrepp inom familjen. NKT saknar dock en uttalad förståelse för att barn i en hederskontext som utövar våld också kan vara offer, och därmed riskerar att själva utsättas om de inte utövar det våld som förväntas av nätverket. Därmed är det av vikt att även belysa att våldsutövande barn i vissa fall kan vara i behov av skydd.

Ärendets beredning

I den slutliga handläggningen av detta ärende har förutom undertecknade deltagit: Eva Asmar, koordinator vid Nationella kompetensteamet, Christina Malmqvist, sakkunnig vid Nationella kompetensteamet, Maha Eichoue, utvecklingsledare mäns våld mot kvinnor samt Johan Landstedt, utvecklingsledare mäns våld mot kvinnor.

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Linda Pergelius Thorbjörnson
Enhetschef

Martina Gavranovic
Utvecklingsledare mäns våld mot kvinnor

Så här hanterar Länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa finns på www.lansstyrelsen.se/dataskydd.